

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

doc. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin

ČAKAVSKI DIJALEKTI

(Kratak pregled samoglasničkih fonoloških jezičnih posebnosti)

Recenzenti: prof. dr. sc. Josip Lisac (Odjel za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru) i
izvr. prof. dr. sc. Lina Pliško (Sveučilište Jurja Dobrile u Puli)

ZNANSTVENO PODRUČJE: Humanističke znanosti

ZNANSTVENO POLJE: Filologija

ZNANSTVENA GRANA: Kroatistika

STUDIJSKI PROGRAM: Preddiplomski studij Hrvatski jezik i književnost

NASTAVNI PREDMET: Dijalektologija

GODINA I SEMESTAR: 3. godina, 5. semestar

GODIŠNJI / TJEDNI BROJ SATI: 30 sati

2 sata predavanja + 2 sata seminara (2 grupe) = 4 sata
seminara

NASTAVNA CJELINA: Čakavsko narječje

NASTAVNA JEDINICA: Čakavski dijalekti (Kratak pregled samoglasničkih fonoloških
jezičnih posebnosti)

NASTAVNO SREDSTVO: PowerPoint prezentacija

NASTAVNO POMAGALO: računalo, projektor

ISHODI UČENJA:

- objasniti pojam čakavskoga narječja kao jednoga od hrvatskih narječja
- prikazati granice čakavskoga narječja u prošlosti i danas
- navesti osnovne klasifikacijske kriterije za podjelu čakavskoga narječja na dijalekte
- imenovati čakavske dijalekte
- nabrojiti samoglasničke fonološke jezične značajke čakavskoga narječja u cjelini
- prikazati osnovne samoglasničke fonološke značajke čakavskih dijalekata

KORELACIJA: Povijest hrvatskoga jezika

LITERATURA ZA STUDENTE:

Brozović, D. i Ivić, P. (1988). *Jezik srpskohrvatski/ hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski* Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža".

Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Moguš, M. (1977). *Čakavsko narječje. Fonologija*. Zagreb: Školska knjiga.

Pliško, L. (2000). *Govor Barbanštine*. Pula: Filozofski fakultet u Puli.

Vranić, S. (2005). *Čakavski ekavski dijalekt: sustavi i podsustavi*. Biblioteka časopisa *Fluminensia*.

ČAKAVSKI DIJALEKTI

(Kratak pregled samoglasničkih fonoloških jezičnih posebnosti)

1. Uvod

Hrvatski jezik ima tri narječja: čakavsko, kajkavsko i štokavsko. Tri njegova narječja tri su lica hrvatskoga jezika. Ta tronarječnost bitno određuje hrvatski jezik i čini njegovo bogatstvo. Tronarječje je osnovni identitet hrvatskoga jezika, kao i genetski zapis našega svjetonazora i naše kulture. Svako od hrvatskih narječja ima svoje jezične posebnosti po kojima se razlikuje od drugih ili od nekih. Dijalektologija kao jedna jezična, odnosno lingvistička disciplina bavi se tim jezičnim posebnostima, odnosno razlikovnostima. Narječja se dijele na svoje dijalekte, a oni pak na svoje poddijalekte.

Prema tome, hrvatsko je govorno područje veoma razgranato. U daljnjem dijelu govorit će se o čakavskom narječju kao jednom od triju narječja hrvatskoga jezika.

2. Granice čakavskoga narječja

2.1. Srednjovjekovno rasprostiranje čakavskoga narječja

"U periodizaciji povijesti hrvatskoga jezika govorimo o trima velikim razdobljima: praslavenskom, općeslavenskom i razdoblju kada se formiraju narječja današnjeg hrvatskoga jezika: čakavština, kajkavština i zapadna štokavština uz istočnu štokavštinu i torlačke govore"

(Ćurković, 2014: 38). Na **Karti 1.** nalazi se predmigracijski raspored srednjojužnoslavenskih narječja.

Karta 1. (Lisac, 2003: 164 – 165)

Srednjovjekovno je čakavsko područje bilo znatno veće od današnjega čakavskoga područja. Čakavsko se narječje u srednjem vijeku rasprostiralo od Istre do ušća rijeke Cetine; u unutrašnjosti do blizine rijeke Kupe te rijeke Save na sjeveru; na istoku je granica bila dolina rijeke Une te područje do Dinare i Omiša. Mljet i drugi otočići oko njega kao i istočni dio poluotoka Pelješca bili su zapadnoštokavski dok su ostali otoci i zapadni dio poluotoka Pelješca bili čakavski. Labava je bila granica između čakavštine i zapadnoštokavštine. Makarsko primorje kolebalo se između čakavskoga i zapadnoštokavskoga razvoja te je naposljetku prevladao štokavski razvoj. Na sjeveru je čakavština graničila s kajkavštinom "do blizine Kupe i glavninom do blizine Save na sjeveru" (Lisac, 1999: 9).

2.2. Granice čakavskoga narječja danas

Danas čakavsko narječje zauzima sve otoke izuzimajući Mljet i nekoliko otočića oko njega. U vezi s tim na pojedinim čakavskim otocima danas ima ponešto štokavaca: ima ih na Braču (Sumartin), nešto ih je na Hvaru (Sućuraj), na Korčuli (Račišće), na Šolti (Maslinica).

Čakavska je i Istra izuzevši selo Peroj u kojem se govori zetsko-južnosandžačkim dijalektom, jednim štokavskim dijalektom te izuzevši dijelom i štokavsko-čakavska naselja na jugozapadnoj obali oko Premanture (Premantura, Banjole, Vinkuran, Vintijan) te nekoliko mjesta koja pripadaju romanskom istriotskom tipu govora (Bale, Rovinj, Fažana, Vodnjan, Galižana, Šišan).

Čakavsko je Hrvatsko primorje do Novoga Vinodolskoga, grad Senj i gotovo štokavizirani Novigrad. Čakavština se proteže od Privlake kraj Zadra do ušća rijeke Cetine te zauzima i zapadni dio poluotoka Pelješca. Cijeli je taj pojas na više mjesta isprekidan pojedinim ikavskim štokavskim govorima (Nin, Zaton, Pirovac, Šibenik i okolica, Seget...).

U unutrašnjosti čakavštinom se govori u Lici (Otočac i njegova okolica) te u nekoliko mjesta u gospićkoj okolici. Čakavsko je i dugoreško-karlovačko područje, nekoliko mjesta u Gorskom kotaru (Brestova Draga i Vrbovsko), u Žumberku (Žumberak, Jurkovo Selo). "Svi su ti kopneni čakavski govori pod jakim utjecajem kajkavskih goranskih i(li) specifičnih ozaljskih prigorskih govora (Pokuplje) ili pak štokavskih govora (Lika). Na svima tima čakavskim terenima ima doseljeničkih govora južnijeg podrijetla, ali i starinačkih govora nekadanjega čakavskoga stanovništva između Une i mora, a razumije se da se oba ta tipa u mnogim naseljenim mjestima miješaju" (Brozović, 1998: 218). Čakavština se još čuva i u Austriji (Gradišće), u nizu sela u Mađarskoj, u Slovačkoj (Hrvatski Grob, Novo Selo, Jandrof, Čunovo), u Sloveniji (Starod)... (Lisac, 2009: 15; Kurtović Budja, 2010: 82 – 83).

Na **Karti 2.** vide se današnje granice čakavskoga, kajkavskoga i štokavskoga narječja.

Karta 2. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Kajkavian>)

3. Osnovni kriteriji u klasifikaciji čakavskoga narječja na dijalekte

Tri su osnovna klasifikacijska kriterija na temelju kojih se dijeli čakavsko narječje na dijalekte: refleks jata, refleks praslavenskih skupina **/st'/* i **/sk'/* i akcentuacija. Glavni među nabrojenima jest pitanje refleksa jata. Akcentuacija nije najprikladnija kao klasifikacijski kriterij jer se ne podudara s ostalim dvama kriterijima. Refleks praslavenskih skupina **/st'/* i **/sk'/* kao klasifikacijski kriterij vrlo je bitan jer se njime određuje koji su čakavski govori šćakavski, a koji šćakavski (Lisac, 2009: 30 – 31).

4. Čakavski dijalekti

Čakavsko se narječje može podijeliti na dijalekte. Ono se dijeli na 6 dijalekata s pet raznih tipova u odrazu jata: buzetski (u kojem jat ima fonološku vrijednost /□/ (u naglašenoj poziciji) i /y/ (u nenaglašenoj poziciji), jugozapadnoistarski (s ikavskim refleksom jata), sjevernočakavski (s ekavskim refleksom jata), srednočakavski (s ikavsko-ekavskim refleksom jata), južnočakavski (s ikavskim refleksom jata) te lastovski dijalekt, odnosno lastavska oaza (s jekavskim refleksom jata). Prema navedenom, dva su ikavska dijalekta (južnočakavski i jugozapadnoistarski). Svi su čakavski dijalekti šćakavski, osim

jugozapadnoistarskoga dijalekta koji je jedini štakavski (Brozović, 1988: 87 – 88; Kurtović Budja, 2010: 83 –84; Lisac, 2009: 30 – 31).

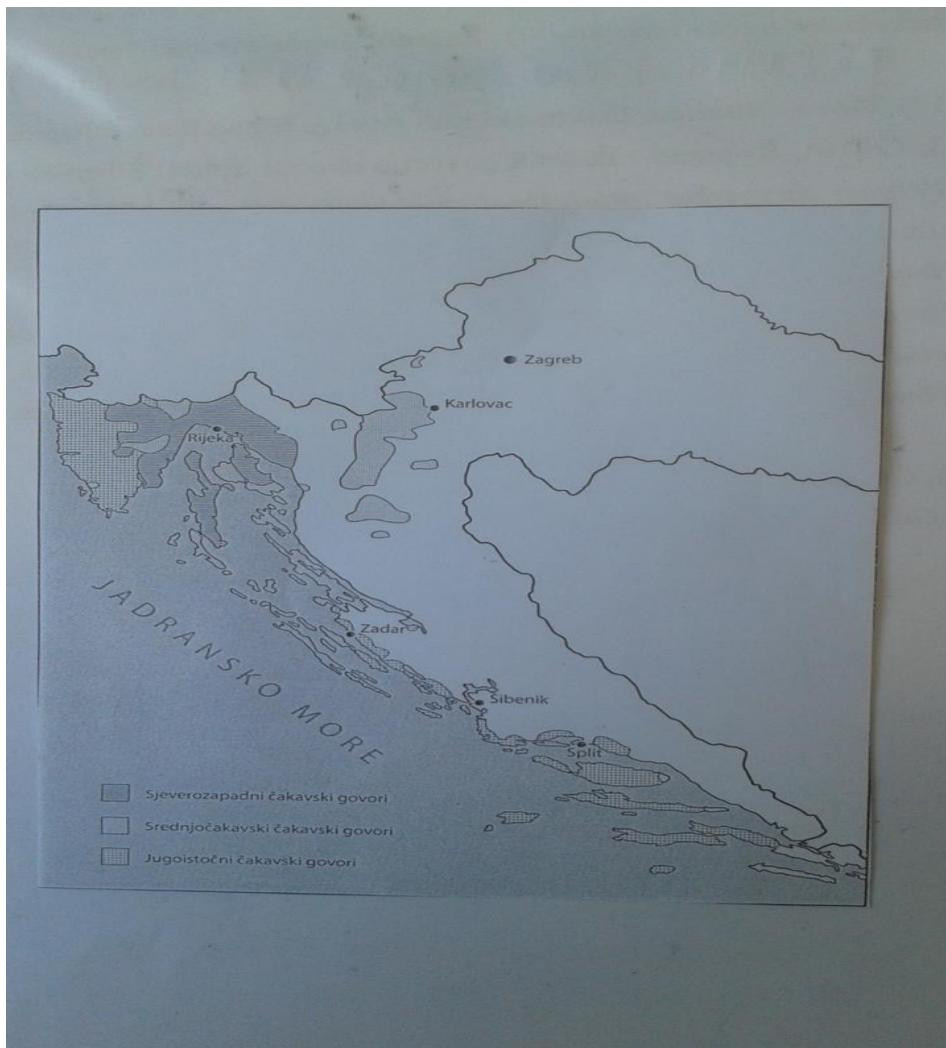
Karta 3. (Pliško, 2000: 176, prema Brozović, 1988: 71)

Prilog 2.

Čakavština se može podijeliti i na sjeverozapadnu, središnju i jugoistočnu čakavštinu što se vidi na **Karti 4**: "...It distinguishes three major subgroups on the basis of accentuation and the reflexes of PSI. *ě. (...) (a) Northwest Čakavian dialects, (b) Central Čakavian dialects, (c) Southeast Čakavian dialects" (Kalsbeek, 1998: 6 – 10). Ipak je najuobičajenija podjela na dijalekte s obzirom na refleks jata.

Karta 4. (Langston, 2015: 11)

5. Samoglasničke fonološke jezične značajke čakavskoga narječja¹

Od samoglasničkih posebnosti čakavskoga narječja posebno treba spomenuti pojavu *jake vokalnosti*, tj. prijelaz *šva* u slabom položaju u samoglasnik, npr. u riječi *va* (*vъ) 'u', *malin* (*mblinъ) 'mlin' i u riječima s njom izvedenim, *Vazam* (*vъzъmъ) 'Uskrs', *vazet(i)* (*vъzъti)

¹ "Prema Finkinim i Moguševim kriterijima za određivanje čakavskih govora, zamjenica *ča* je razlikovno sudilo najviše razine" (Kurtović Budja, 2010: 107). U većini čakavskih govora upitno-odnosna zamjenica za značenje 'neživo' glasi *ča*, no ipak često se na njezinu mjestu mogu javiti i zamjenice *što* i *kaj* ili neki oblici zamjenice *ča* kao što su *ca*, *ce*, *co* i slično. Genitivni oblik zamjenice *ča* glasi *česa*, prilozi su *zač*, *poč*, *nač*, neodređene zamjenice za značenje 'neživo' glase *neč/nič* 'nešto', *niš* 'ništa', *ništo* 'nešto', upitno-odnosne zamjenice za značenje 'čiji', 'čija', 'čije' glase *čigov*, *čigova*, *čigovo*, a tako i neodređene zamjenice glase *ničigov* 'ničiji', *ničigova* 'ničija', *ničigovo* 'ničije', *sačigov/svačigov* 'svačiji', *sačigova/svačigova* 'svačija', *sačigovo/svačigovo* 'svačije', konstrukcije sa zamjenicom *ča* u značenju neodređenih zamjenica glase *ča to* 'bilo što', *čagod* 'stogod'...

'uzeti', *kade/kadi/kede* (*kъdě) 'gdje', *vavek/vavik* (*vъvěkb) 'uvijek', u pojedinim oblicima osobne zamjenice 'ja' (*mъn)...

Odras praslavenskoga */ɛ/ iza fonema /j/, /č/ i /ž/ u čakavaca daje /a/ npr. *jazik, počat, žaja*. Odras praslavenskog fonema */o/ i samoglasnoga /l/ jest /u/ u većini čakavskih govora, npr. *muž, put, sunce* te *puno, suza*. Ipak praslavenski fonem */o/ može dati i druge reflekske npr. /a/ i /o/. Tako je i sa samoglasnim /l/ koji također, osim spomenutoga, može imati i druge reflekske npr. /o/, /al/, /el/, /ol/, /ɔl/. Što se tiče refleksa jata, različiti su njegovi ostvaraji.² Ipak treba spomenuti da je */ě/ ponegdje dao i /a/ npr. *njazlo* 'gnijezdo', *jadro* 'jedro', *njadra* 'njedra'. Samoglasno /r/ često u čakavaca prelazi u /ar/, /er/, /ɔr/ s time da je dugo samoglasno /r/ najčešće skraćeno.

Čakavski govori imaju brojna zatvaranja samoglasnika i diftongiranja. Najčešće se to događa s dugim fonemima /ā/, /ē/ i /ō/. Tako se se fonem /ā/ zatvara u /a/ npr. *dān* ili se diftongira u /oa/ npr. *doan* ili u /ua/ npr. *muali*. Fonem /ē/ obično se diftongira u /ie/ npr. *dīelit*, a fonem /ō/ u /uo/ npr. *nuos*.

Budući da se samoglasnički fonemi mogu javiti u početnom, središnjem i dočetnom položaju u riječi, kaže se da je za čakavske govore svojstvena slobodna distribucija samoglasnika. Ipak se spominju i česta sažimanja samoglasničkih skupina npr. *jedanes* 'jedanaest'... (Lisac, 2009: 18 – 20; Moguš, 1977: 23 – 44).

6. Čakavski dijalekti: samoglasničke fonološke jezične značajke

6.1. Buzetski dijalekt

Buzetskim se dijalektom govori oko Buzeta na sjeveru Istre (Sveti Martin, Nugla, Slum, Račica, Roč, Veli Mlun, Hum...). To je neveliki dijalekt, izrazito izdiferenciran. On se dijeli na dva poddijalekta, sjeverni većinski i južni manjinski. Na sjeveru dijalekta osjeća se veći utjecaj slovenskoga jezika, odnosno više je slovenskih jezičnih značajki dok je na jugu dijalekta više čakavskih osobina.

Od samoglasničkih posebnosti ističe se refleks jata koji ovisi o akcenatskoj situaciji. U naglašenoj poziciji refleks jata može biti /ɔ/ npr. *brɔh* 'brijeg', a u nenaglašenoj /y/ npr. *zvyzdà* 'zvijezda'. Odras praslavenskoga */ɛ/ u buzetskom dijalektu daje otvoreni fonem /e/ npr. *žétva*. Praslavenski je fonem */o/ dao /a/ npr. *pàpak* 'pupak', a ponegdje i /o/ npr. *tóča*

² O tome je bilo više riječi u poglavlju 4. **Čakavski dijalekti**.

'tuča', /u/ npr. *muš* 'muž' ili /ü/ npr. *pavük* 'pauk'. Samoglasno /l/ prešlo je u fonem /u/ npr. *puš* 'puž', a u nenaglašenim slogovima ponegdje u otvoren fonem /û/ npr. *jabûka* 'jabuka', a ponegdje u zatvoren fonem /o/ npr. *jaboka* 'jabuka'. Fonem /u/ pomiče se u pravcu /ü/ npr. *čüda* 'mного', no većinom je konačni rezultat /ö/ npr. *jöra* 'sat'. Refleks poluglasova daje /a/ npr. *danas*. Na mjestu poluglasova ponegdje se može pojaviti i diftong npr. *duan*. Buzetski dijalekt poznaje *jaku vokalnost* pa se u njemu mogu čuti primjeri tipa *malin, kade*. Što se tiče samoglasnoga /r/ česte su sekvence /ar/ ili /ôr/, a tamo gdje je sačuvana kvantiteta, dugo je samoglasno /r/ skraćeno (Lisac, 2009: 35 – 39).

6.2. Jugozapadnoistarski dijalekt

Jugozapadnoistarskim se dijalektom govori na jugu i zapadu Istre te na sjeveru oko vodičke oaze. I ovaj se dijalekt može podijeliti na manje cjeline, odnosno poddijalekte. Prvi poddijalekt čini glavninu ovoga dijalekta (Sveti Petar u Šumi, Kanfanar, Svetvinčenat, Barban, Marčana...), drugi poddijalekt čini vodička oaza (Vodice, Trstenik, Raspor...), a treći premantursko područje (Vintijan, Vinkuran, Valdebek, Premantura, Banjole). To je jedini štokavsko-čakavski dijalekt, odnosno postmigracijski dijalekt kojim se prvotno govorilo u području Zabiokovlja, u zaleđu Makarskoga primorja, odakle je do Istre došao, ali u blago čakaviziranom obliku budući da su se stanovnici na svom putu zadržavali na šibensko-zadarskom području koje je u predmigracijsko doba bilo čakavsko. Daljnja čakavizacija nastavila se u Istri. Osim toga, u ovom su dijalektu zadržane i jezične značajke starosjedilačkih čakavaca ekavaca. Prema tome, po svom je podrijetlu to štokavski govorni tip.

Odras jata u ovom je dijalektu ikavski npr. *besida, cvit, lito, mih* (sa stalnim ekavizmima tipa *venac, koleno, sused*). Od samoglasničkih posebnosti navodi se pojava *jake vokalnosti* tipa *malin, malinar, Vazan, s namon, kadi*. Ipak je važno spomenuti da se u ovom dijalektu javlju i primjeri *unuki, udovac* u čemu se očituje štokavski utjecaj. Odras praslavenskoga */ɛ/ iza fonema /j/ daje /a/ npr. *jazik, jačmik*. Praslavenski fonem */o/ i samoglasno /l/ daju /u/ npr. *put, zub, buha* (Lisac, 2009: 51 – 53; Pliško, 2000: 83 – 89).

6.3. Sjevernočakavski dijalekt

Sjevernočakavskim se dijalektom govori u sjeveroistočnoj Istri (Mošćenička Draga, Lovran, Ika, Ičići, Opatija, Volosko, Lipa, Rupa, Breza, Kastav, Pehlin, Drenova), u središnjoj Istri (oko Labina, Žminja, Motovuna, Pazina i Boljuna), u obalnom i zaobalnom dijelu sjevernoga Hrvatskog primorja (Trsat, Kostrena, Pećine, Vežica, Krasica, Kukuljanovo, Škrljevo, Meja,

Crikvenica...) te na otoku Cresu i sjeveru Lošinja u dvama mjestima (Sveti Jakov i Nerezine). I jedan govor u Gorskom kotaru pripada navedenom dijalektu, a to je govor u Mrzloj Vodici. Prema tome, sjevernočakavski se dijalekt dijeli na manje cjeline, odnosno na četiri poddijalekta: sjevernoistočnoistarski, središnjoistarski, primorski i otočni.

Odras jata u ovom je dijalektu ekavski npr. *ded, deca, pesma, cvet* (uz pojavu stalnih ikavizama npr. *mihur, jidro...*). U ovom je dijalektu zanimljiva situacija što se tiče refleksa poluglasova. Uglavnom se na njihovu mjestu javlja /a/ npr. *daska, magla*, ali mogu biti i drugi ostvaraji. Posebni su po sudbini sjevernološinski i creski govori u kojima dugi *šva* uglavnom je davao /a/ npr. *dan*, ponegdje i /ǫ/ npr. *dǫn* ili diftong /ua/ npr. *duan* dok je kratki *šva* davao /e/ ili /o/ ili bi ostajao neizmijenjen npr. *lonec, sedon, dǫnǫs*. Ovaj dijalekt karakterizira također *jaka vokalnost* npr. *malin, va, vavek*.

Odras praslavenskoga */ǣ/ iza fonema /j/, /č/ i /ž/ u sjevernočakavskom dijalektu ponegdje daje /a/ npr. *zajik, jačmik, žajan*. Praslavenski je fonem */ǫ/ dao /u/ npr. *muš* i /o/ npr. *moš*. Refleks samoglasnoga /l/ najčešće daje /u/ npr. *buha*, a ponegdje (sjevernološinski i creski govori) i /al/ npr. *salza, valna*, /el/ npr. *selza, velna...*

U ovom su dijalektu česta zatvaranja samoglasnika i diftongiranja. Najčešće se to događa s dugim samoglasnicima. Tako se fonem /ā/ zatvara u /ǫ/ npr. *dǫn* ili se diftongira u /oa/ npr. *doan* ili u /ua/ npr. *muali*. Fonem /ē/ obično se diftongira u /ie/ npr. *dielit*, a fonem /ō/ u /uo/ npr. *nuos* (Lisac, 2009: 73 – 75; Vranić, 2005: 169 – 224).

6.4. Srednjočakavski dijalekt

Srednjočakavskim se dijalektom govori na otocima od Krka do Ugljana i Dugog otoka, s izuzetkom Cresa i sjevernog dijela Lošinja te ikavskih mjesta na otoku Pagu. Kada se govori o obalnim primorskim govorima, ovom dijalektu pripadaju i vinodolski govori, odnosno govori od Novoga Vinodolskoga do Bakarca i Hreljina. Ovome dijalektu pripada i govor Senja. U unutrašnjosti ovim se dijalektom govori u Gorskom kotaru (Brestova Draga, Vrbovsko, Bosanci, Jablan...), na pokupskom, žumberačkom prostoru, oko Ogulina, u Lici oko Otočca i oko Gospića (Ogulinski Hreljin, Modruš...), u dijaspori u sjevernom Gradišću u Austriji, zapadnoj Mađarskoj, Slovačkoj (Hrvatski Grob, Čunovo, Hrvatski Jandrof...). I ovaj se dijalekt dijeli na manje cjeline, odnosno na tri poddijalekta: primorski, kontinentalni i rubni.

Odras jata u ovom je dijalektu ikavsko-ekavski. Riječ je o tzv. zakonu Meyera-Jakubinskoga koji su ustanovili u kojim se pozicijama jat reflektira kao /i/, a u kojima kao /e/. Oni kažu da je refleks jata u tim govorima uglavnom ikavski, odnosno da se ekavski refleks

pojavljuje u konstrukciji kada se fonemi /d/, /t/, /l/, /n/, /s/, /z/, /r/ nađu uz neki od ovih fonema /a/, /o/, /u/ ili /Ø/. Tako će biti: *delat, cvet, vetar, ded, koleno...*, ali *proliće, vrime, dite...* Mora se voditi računa da su odstupanja česta, odnosno taj raspored nije uvijek dosljedno proveden. Tako će u zapadnijim govorima biti više iznimaka u korist ekavskoga refleksa, a u istočnim u korist ikavskoga. U samoglasničkom smislu prostor je veoma zanimljiv.

Odras praslavenskoga */ǣ/ iza fonema /j/ daje /a/ npr. *jazik/zajik, prijat*. Primjeri *jake vokalnosti* dobro su zastupljeni npr. *kadi, malinar, zamen*. Što se tiče refleksa poluglasova, uglavnom je *šva* dalo /a/. Ipak u Dobrinju na otoku Krku nešto su drugačiji ostvaraji. Tamo kratki *šva* daje /o/ npr. *čo, donos* dok u omišaljskom i vrbničkom govornom tipu na tom mjestu javlja se /e/ npr. *če, denes*. Praslavenski je fonem */ǫ/ dao /u/ npr. *put*. Refleks samoglasnoga /l/ najčešće daje /u/ npr. *buha*, ponegdje /e/ (Omišalj) npr. *seza, vena*, /el/ (Vrbnik) npr. *selza, velna*, /o/ (Dobrinj) npr. *soza, vona*, /al/ (Susak) npr. *salza, valna*, /l/ (Risika) npr. *slza, vlna...* (Lisac, 2009: 95 – 99; Lukežić i Turk, 1998: 40).

6.5. Južnočakavski dijalekt

Južnočakavskim se dijalektom govori na otocima od Pašmana do Korčule s time da tu pripada i zapadni dio poluotoka Pelješca te jug otoka Paga. Ovim se dijalektom govori i u sjeverozapadnoj Istri između donje Mirne i Dragonje, u Klani i Studenoj kraj Rijeke te na prostoru od Novigrada i Privlake kod Zadra do rijeke Cetine s time da je i taj prostor isprekidan pojedinim štokavskim mjestima.³ Čakavsko ikavsko je i južno Gradišće. Budući da je glavna opreka unutar ovoga dijelektta između kopnenih i otočnih govora, ovaj bi se dijalekt mogao podijeliti također na poddijalekte: kopneni, otočni i gradišćanski. U otočni bi poddijalekt ulazili govori od Pašmana do Korčule te govori otoka Paga, kopneni bi poddijalekt činili govori od Pelješca do zadarskoga područja, Klana i Studena, a gradišćanski bi činili čakavski ikavski govori južnoga Gradišća. Središte otočnih govora pripada otocima Braču, Hvaru i Visu. Što se tiče kopnenog poddijalektta južnočakavskog dijalektta u njemu će se naći puno značajki novoštokavskoga ikavskoga dijalektta jer je on s njim u stalnom kontaktu.

³ Vidi o tome u poglavlju 2.2. **Granice čakavskoga narječja danas.**

Odras jata u ovom je dijalektu ikavski npr. *dite, did, misto, pisma...* Ekavizmi su vrlo rijetki tipa *delo, zenica*. Praslavenski fonem */ǫ/ i samoglasno /l/ daju /u/ npr. *muž, put, sunce, kuk*. Ipak se mogu izdvojiti pojedini predjeli npr. u Klani gdje se na tom mjestu nalazi diftong /ou/ npr. *žout*. Odras praslavenskoga */ǣ/ iza fonema /j/ u južnočakavskom je dijalektu /a/ tipa *jazik, jatra, jačmik*. *Jaka vokalnost* nije svugdje zabilježena pa se ponekad pojavljuju i dubletni ostvaraji npr. *uvik* i *vavik*. U ovom su dijalektu česta zatvaranja dugih fonema /ā/, /ē/ i /ō/ s mogućim diftongiranjem. Tako fonem /ā/ može prijeći u /o/ npr. *roj* 'raj', /ǣ/ npr. *dǫn* ili u diftong /oa/ npr. *doan* ili u /ua/ npr. *muali*. Ako se zatvaraju fonemi /□/ i /ō/ (ili diftongiraju) mogu se dobiti primjeri tipa *duošla, bruod, muoj* ili *piet, mieso*. U Komiži /□/ može dati /u/ npr. *brud* (Lisac, 2009: 139 – 142; Kurtović Budja, 2010: 96 – 107).

6.6. Lastovska oaza

Lastovska oaza jest šesti čakavski dijalekt. Lastovo je dugo pripadalo Dubrovačkoj Republici što se ogleda u njegovoj dijalekatnoj situaciji.

Odras jata u ovom je dijalektu jekavski pa će se tu pojaviti primjeri tipa *bječva, objed, sjest, sjetit*.

Prednji nazal */ǣ/ bez obzira na poziciju u kojoj se nalazi u ovom dijalektu, odnosno u ovoj oazi obično daje /e/ npr. *deset, desetak, jetra, jezik*. Samoglasno /l/ na Lastovu daje /o/ npr. *boha* 'buha', *jaboka* 'jabuka', *pon* 'pun' s time da se često u istim primjerima pojavljuje i fonem /u/ npr. *buha, jabuka, pun*. Praslavenski je fonem */ǫ/ dao /u/ npr. *zub, muž, put*. *Jaka vokalnost* u na Lastovu nije imanentna pa se tako javljaju primjeri *uvjek, Uskrs, dje, misa, mlin*, ali ipak *vazet*. U lastovskoj oazi dolazi do zatvaranja samoglasničkoga fonema /ā/ u /ǣ/ npr. *dǫn, mǫli*.

Nadalje, važno je spomenuti i ulogu samoglasnoga /r/ koje se ostvaruje bez pratećeg samoglasnika i najčešće je kratko. U pojedinim riječima dolazi do promjene fonema /o/ u zatvorenom slogu ispred sonanta /n/ npr. *undje* 'ondje', *undjeki* 'ondje' (Lisac, 2009: 181 – 182; Kovačević, 2015: 56).

7. Literatura

- Brozović, D. i Ivić, P. (1988). *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža".
- Brozović, D. (1998). Čakavsko narječje. U M. Lončarić (ur.). *Hrvatski jezik* (str. 217 – 231). Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej.
- Ćurković, D. (2014). *Govor Bitelića* (doktorski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
- Kalsbeek, J. (1998). *The Čakavian Dialect of Orbanići near Žminj in Istria*. Amsterdam.
- Kurtović Budja, I. (2010). Kopneni čakavski govori u okolici Splita, Šibenika i Zadra. U M. Lončarić (ur.). *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji* (str. 77 – 158). Split – Zagreb: Književni krug Split – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Kovačević, T. (2015). *Običaji, virovanja i jezik otoka Lastova* (diplomski rad). Split: Sveučilište u Splitu.
- Langston, K. (2015). *Čakavska prozodija. Naglasni sustavi čakavskih govora*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Lisac, J. (1999). *Hrvatski govori, filolozi, pisci*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Lisac, J. (2003). *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Lukežić, I i Turk, M. (1998). *Govori otoka Krka*. Libellus.
- Moguš, M. (1977). *Čakavsko narječje*. Fonologija. Zagreb: Školska knjiga.
- Pliško, L. (2000). *Govor Barbanštine*. Pula: Filozofski fakultet u Puli.
- Vranić, S. (2005). *Čakavski ekavski dijalekt: sustavi i podsustavi*. Biblioteka časopisa *Fluminensia*.